

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

INTERACTION BETWEEN PUBLIC AUTHORITIES AND CIVIL SOCIETY IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION

У статті досліджено процес трансформації діяльності органів публічної влади та визначено основні напрями і проблеми їх трансформації в умовах цифровізації. Встановлено, що інформатизація стала важливим фактором підвищення якості життя та надання послуг. Відповідно виникла необхідність у формуванні нової концепції публічного управління, суть якої полягає у системній взаємодії державних органів влади, бізнесових структур та громадян, пов'язаних із вирішенням важливих соціально-економічних питань.

Окреслено основні напрями трансформації діяльності органів публічної влади в умовах цифровізації, серед яких: додаткові цифрові можливості інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють підвищити ефективність роботи та зробити діяльність таких структур відкритою та прозорою; створення ефективних форм зворотного зв'язку між структурами публічної влади та громадянським суспільством; формування спеціальних електронних майданчиків з метою спільного вирішення соціально значущих проблем представниками громадянського суспільства і держави. Таким чином, застосування цифрових інформаційно-комунікаційних технологій може безпосередньо не впливати на характер реалізації державної влади, хоча, безумовно, цифрова реальність надає більші можливості для гласності та формування громадської думки.

Окреслено основні проблеми взаємодії громадянського суспільства і публічної влади у цифровій реальності, серед яких: впровадження цифрових інформаційно-комунікаційних технологій не відбувається паралельно із розвитком цифрової демократії; офіційно вжиті заходи щодо розвитку даної демократії багато в чому мають декларативний характер і реалізуються формально; акцент в електронній державі робиться на надання державних послуг, а не на розвитку електронної демократії; відсутня системна взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, при цьому не створено дієві механізми такої взаємодії.

Зазначено, що концепцію електронної держави слід розглядати не як технократичний проєкт, а як проєкт, який спрямований на подальший розвиток принципів демократії, в якому електронні технології орієнтовані на найбільш повну їх реалізацію. При цьому не можна зводити електронну державу лише до процесів цифровізації державних та муніципальних послуг, це лише одна з форм взаємодії публічної влади та громадян.

Ключові слова: громадянське суспільство, держава, цифровізація, публічна влада.

The article examines the process of transformation of public authorities and identifies the main directions and problems of transformation in terms of digitization. It is established that informatization has become an important factor in improving the quality of life and services. Accordingly, there is a need to form a new concept of public administration, the essence of which is the systematic interaction of public authorities, business structures and citizens involved in addressing important socio-economic issues.

The main directions of transformation of the activity of public authorities in the conditions of digitalization are outlined, among which: additional digital possibilities of information and communication technologies allow to increase the efficiency of work and make the activity of such structures open and transparent; creating effective forms of feedback between public authorities and civil society; formation of special electronic platforms for the purpose of joint solution of socially significant problems by representatives of civil society and the state. Thus, the use of digital information and communication technologies may not directly affect the nature of the exercise of state power, although, of course, digital reality provides greater opportunities for publicity and public opinion.

The main problems of interaction between civil society and public authorities in the digital reality are outlined, among which: the introduction of digital information and communication technologies does not take place in parallel with the development of digital democracy; the measures officially taken to develop this democracy are largely declarative and formally implemented; the emphasis in the e-state is on the provision of public services, not on the development of e-democracy; there is no systematic interaction between public authorities and civil society institutions, and no effective mechanisms for such interaction have been established, and existing ones are in many cases ineffective. It is noted that the concept of e-government should not be considered as a technocratic project, but as a project aimed at further development of the principles of democracy, in which e-technologies are focused on the fullest implementation of such principles. At the same time, the e-state cannot be reduced only to the processes of digitalization of state and municipal services, it is only one of the forms of interaction between public authorities and citizens.

Key words: civil society, state, digitalization, public authority.

УДК 351: 321:323.2
DOI <https://doi.org/10.32843/ptm2663-5240-2022.28.7>

Бондарчук Н.В.

Д. з держ. упр., зав. кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Постановка проблеми. Ключовим завданням у нових реаліях є трансформація внутрішніх та зовнішніх взаємин традиційного уряду з метою оптимізації надання послуг, а також розширення участі громадян, громад-

ських та приватних структур у процесах прийняття соціально значущих рішень. Згідно з цією концепцією управління – це постійна та активна взаємодія держави та недержавного сектора, що забезпечує адаптацію управлін-

ських механізмів в умовах зростаючої складності та динаміки сучасного суспільства, різноманітності існуючих соціальних проблем.

Цифрова реальність змінює не тільки громадянське суспільство та її інститути, а й також публічну владу і навіть формує нові моделі взаємодії між даними структурами. У міжнародних документах саме на національні, регіональні та місцеві державні органи покладено провідну роль у розвитку електронного управління, аналіз викликів (ризиків) та розробку необхідних заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Окремі аспекти цифровізації публічного управління досліджували такі науковці: Дрешпак В.М., Карпенко О.В., Куйбіди В.С., Мохова Ю.Л., Наместник В.В., Петренко Н.О. та інші.

Попри наявність значної кількості праць щодо використання інформаційних технологій у системі публічного управління є необхідність у дослідженні трансформації діяльності органів державної влади в умовах цифровізації, розробка практичних рекомендацій щодо використання інформаційних технологій та подальшої їх інтеграції у сферу державного управління.

Метою статті є дослідження процесу трансформації діяльності органів державної влади та визначити основні напрями та проблеми трансформації в умовах цифровізації.

Виклад основного матеріалу. Останніми десятиліттями однією з головних тенденцій розвитку суспільства є проникнення інформаційних технологій у різні сфери діяльності людини. Інформатизація стала важливим фактором підвищення якості життя та надання послуг.

Україна визначила цифрову трансформацію як пріоритетну політику, що вже відзначено нещодавніми визнаннями серед європейської експертної спільноти успіхами у впровадженні систем «ProZorro» та «e-Health», у запровадженні мобільного покриття 4G та запуску електронних послуг у державному та приватному секторах [8].

Окрім того слід зазначити, що в Україні стрімко розвивається система надання публічних е-послуг та електронної ідентифікації, що значно покращує якість життя, швидкість отримання та переробки інформації, рівень довіри з боку населення до держави. Отже немає сумніву, що основними споживачами цифрових технологій є держава, населення та бізнесові структури.

Також у сучасному світі важливим каналом взаємодії суспільства та органів влади стали соціальні мережі. Активізація такої взаємодії

стала можливою завдяки розширенню кількості та функціональності Інтернет ресурсів, а також інтенсифікації інформаційної політики держави у галузі оптимізації роботи з населенням та практики політичного залучення громадян у діяльність органів влади. Нині дослідження соціальних мереж є також важливим питанням у контексті побудови ефективної політичної комунікації в системі «влада-суспільство» та обумовлено, насамперед, такими факторами:

- по-перше, сучасне суспільство перебуває у стадії інформаційного розвитку; стало можливе застосування Інтернет технологій у політичній сфері; відбувається розширення інформаційного обміну та діалогу між громадянським суспільством та політичними інститутами;

- по-друге, прискорення темпів політичного життя, поглиблення соціально-політичних проблем вимагає адекватного і швидкого реагування з боку громадян та держави, що повною мірою надає віртуальний простір для зацікавлених осіб;

- по-третє, розвиток таких форм політичної комунікації, як «електронний уряд», сайти органів державної влади та адміністрацій муніципальних утворень, Інтернет майданчиків для обговорення соціально-політичних проблем та, нарешті, соціальні мережі, створюють передумови для перенесення реальної політики (off line) у віртуальний світ (on-line);

- по-четверте, стимулювання політичної активності громадян «згори» з боку держави активізує потенціал політичної комунікації «знизу» через віртуальні спільноти.

При цьому групи у структурах соціальних мереж є яскравим прикладом створення громадянського суспільства «знизу», оскільки ініціюються громадянами, які діють у неполітичній сфері та не є підконтрольними державі. При цьому політичній комунікації у мережі Інтернет властиві такі риси, як:

- пряме спілкування у віртуальному просторі (у більшості випадків це спілкування є неформальним);

- невідстроченість зворотного зв'язку (можливість швидко отримати необхідну інформацію);

- безбар'єрність (безпосередня можливість спілкування з представниками органів влади безпосередньо, відсутність бюрократичних перешкод);

- перенесення комунікативної функції до сфери конструювання та просування іміджу окремої людини, політики чи інституту [2].

Як наслідок, виникає необхідність у формуванні та закріпленні нової концепції публічного управління, яка має базуватися на системній

взаємодії державних органів влади, бізнесових структур та громадян із вирішення суспільно значущих питань.

Необхідність впровадження інформативних послуг у процеси державного управління зазначало багато вітчизняних і іноземних науковців. Так, В.Ю. Степанов вважає, що застосування інформаційних технологій у сфері надання державних послуг дозволить підвищити ефективність взаємодії державних органів влади та населення [7].

Як справедливо зазначає Качний О.: « розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження інформаційних комп'ютерних технологій в усі сфери суспільного життя, зокрема у діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування, є одним із пріоритетних напрямів державної політики» [1]. Відповідно настав час у трансформації діяльності органів публічної влади в умовах цифровізації. Інформатизація суспільства повинна стати новою концепцією державного управління.

Трансформацію діяльності органів публічної влади під впливом цифрової реальності можна розглядати за такими напрямками.

1. Представники структур державної влади активно використовують у своїй діяльності цифрові можливості інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), внаслідок чого підвищується ефективність роботи. Це дозволяє зробити дані щодо діяльності зазначених структур відкритими та прозорими.

Існують і певні вимоги до створення сайтів органів публічної влади (загальна інформація, інформація про види діяльності, у тому числі про нормотворчу діяльність, тексти виступів керівників, статистична інформація, інформація про режим роботи, контакти та ін.). Впровадження у діяльність органів публічної влади цифрових ІКТ не тільки дозволяє зробити доступ громадян до державних послуг більш оперативним, комфортним, але й сприяє підвищенню ефективності роботи самих державних структур (зокрема, відбувається скорочення управлінського апарату за рахунок запровадження електронного документообігу, зменшення трудових витрат державних службовців на рутинні операції та пошук необхідної інформації, автоматизація основних управлінських процесів).

2. Створюються більш ефективні форми зворотного зв'язку між структурами публічної влади та громадянським суспільством (можливість налагодження зворотного зв'язку з громадянами, інститутами громадянського суспільства на сайтах державних структур; формування спеціальних майданчиків з

метою налагодження оперативного зв'язку державних структур з громадянським суспільством), які значно збільшують доступність, оперативність. Тобто кожний бажаючий може залишити свій коментар, поставити питання, написати звернення.

Водночас відкритість інформації, можливість оперативного звернення ще не гарантують громадянам автоматичного підвищення ефективності діяльності державних структур. Нерідко під час звернення до того чи іншого органу державної влади включається бюрократичний «кругообіг»: наприклад, одне міністерство пересилає (знову ж таки, використовуючи цифрові ІКТ) звернення громадянина до іншого міністерства чи відписується загальними фразами. І навіть публічне висвітлення такого бюрократичного листування у Мережі, ще не гарантує адекватної реакції з боку державної влади, хоча державна інформаційна система передбачає оцінку якості вжитих відповідними органами влади заходів (більше того, формується і статистика, на основі якої оцінюється якість роботи того чи іншого органу державної влади).

3. Формуються спеціальні електронні майданчики (сервіси) спільного вирішення соціально значущих проблем представниками громадянського суспільства і держави (використовується технологія краудсорсинга). Приклади таких майданчиків є досить варіативними: теледемократія (наприклад, застосована в деяких містах Фінляндії) [3]; державна інформаційна система. В Україні це – «Електронне урядування».

Використання таких майданчиків дає низку позитивних ефектів: створення дедалі більшої відкритості діяльності державних структур, безпосередній зв'язок публічної влади з громадянським суспільством, у тому числі з метою кращого ознайомлення з потребами суспільства, позитивного вирішення поставлених перед державою проблемних питань, підвищення рівень довіри громадян до державної влади та усвідомлення дієвості впливу громадянського суспільства на неї. Одночасно побудова відносин державних структур та громадянського суспільства на цифровій основі може мати іншу, негативну модель: приховування інформації, ігнорування звернень громадян через мережу, прийняття рішень, які суперечать інтересам більшості населення.

Таким чином, застосування цифрових ІКТ може безпосередньо не впливати на характер реалізації державної влади, хоча, безумовно, цифрова реальність надає більшій можливості для гласності та формування громадської думки. Тому важливо, щоб електронне управ-

ління мало відношення до демократичного управління, а не закінчувалося вирішенням суто технічних питань. Тобто потенціал електронного управління може бути ефективно використаний тільки якщо ІКТ вводяться паралельно зі змінами у структурі, процесах та методах організації роботи державних органів.

Незважаючи на заходи, які вживаються державою, проблеми взаємодії громадянського суспільства і публічної влади у цифровій реальності (і не тільки у цифровій) залишилися. Серед основних проблем можна окреслити наступні:

- відсутність паралельного впровадження цифрових ІКТ із розвитком цифрової демократії;

- декларативність та формальність офіційно вжитих заходів щодо розвитку електронної демократії;

- акцент в електронній державі робиться на наданні державних послуг, а не на розвитку електронної демократії;

- відсутність системної взаємодії публічної влади та інститутів громадянського суспільства, а саме не створено дієві механізми такої взаємодії, а існуючі у багатьох випадках неефективні.

На наш погляд, концепцію електронної держави слід розглядати не як технократичний проект, а як проект, який спрямований на подальший розвиток принципів демократії, в якому електронні технології орієнтовані на найбільш повну реалізацію таких принципів як: політична свобода, рівноправність громадян, виборність органів держави і постійний контакт із ними населення, легітимність влади, принцип народного суверенітету. При цьому не можна зводити електронну державу лише до процесів цифровізації державних та муніципальних послуг, це лише одна з форм взаємодії публічної влади та громадян.

Також впровадження електронного урядування у практику публічного управління повинно бути направлено на розвиток професіоналізму індивідуальних користувачів інформації у політичних, економічних, соціальних та інших процесах [4].

До системи оцінки якості державного управління доцільно закласти показники практики взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства у цифровому середовищі. Не можна не відзначити, що при цьому самі цифрові технології відкривають великі можливості реалізації електронного громадського управління на засадах

розвитку демократії. Але чи скористається публічна влада та громадянське суспільство такими можливостями, залежить не від самих ІКТ, а від прийнятих політичних рішень, розвинутоності цього суспільства.

Висновки. Використання практики інформаційного представництва інтересів громадянського суспільства суттєво видозмінює політичну комунікацію, методи впливу на органи державної влади. Інформаційне представництво, у тому числі через соціальні платформи у мережі Інтернет, поступово стає ефективним каналом просування громадянських ініціатив, групових інтересів, що детермінує появу нових інформаційних технологій, що використовуються в системі «влада-суспільство», а використання передових досягнень комп'ютерної комунікації у політичній сфері розглядається як фактор становлення електронної демократії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Качний О. Законодавчі аспекти впровадження інформаційно-комунікаційних технологій – стратегічного напрямку оптимізації державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=853>.
2. Кочубей Л. Особливості сучасних інформаційно-комунікативних технологій в Україні. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип. 3. С. 44–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpiend_2017_3_6.
3. Мохова Ю.Л., Орлова Н.С. Європейські орієнтири цифрових трансформацій у електронному урядуванні. *Наукові перспективи*. 2021. № 7(13). С. 97–106.
4. Мохова Ю.Л., Орлова Н.С. Європейські орієнтири цифрових трансформацій у електронному урядуванні. *Наукові перспективи*. 2021. № 7(13). С. 97–106.
5. Петренко Н.О., Машковська Л.В. Цифровізація державних адміністративних послуг в Україні: нормативно-правові аспекти. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 112–119.
6. Сиченко В.В., Пугач А.М., Мареніченко В.В., Хитько М.М. Механізми державного регулювання розвитку інформаційного суспільства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5-6. С.76–80.
7. Степанов В.Ю. Сучасні інформаційні технології в державному управлінні. *Економіка та держава*. 2010. № 9. С. 101–1039.
8. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? URL: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf